
Narbutta Ludwika

Dzielnice: Mokotów

Osiedla: Stary Mokotów

Atrybuty: Nazwy własne Nazwy osobowe Imiona i nazwiska

Rok utworzenia nazwy: 1916

Opis

Ludwik Narbutt (1832-1863) - dowódca powstania styczniowego na Litwie. W wieku 19 lat został karnie wcielony do armii rosyjskiej, dla której walczył na Kaukazie, jednak udało mu się wrócić na Litwę. Podczas powstania styczniowego dowodził oddziałem w rejonie Lidy. Skutecznie walczył z wojskami carskimi pod Nowym Dworem, Piłownią, Kowalkami, nad jeziorem Dubla. Poległ 5 maja 1863 roku pod Dubiczami, gdzie wielu powstańców dostało się do niewoli, a on sam został zabity.

Wg niektórych wersji patronem ulicy jest inny Narbutt - bogacz litewskiego pochodzenia, być może krewny poprzedniego. Niewiele o nim wiadomo, jednak zachowane dane są bardzo ważne dla dziejów Warszawy. Około 1897 roku miał zakupić - sąsiadujący z kilkudziesięcioma czerwonymi budynkami, wybudowanymi przez rząd carski dla keksholmskiego pułku piechoty - folwark (w przybliżeniu 3 włóki ogrodów i pół uprawnych), ciągnących się od ul. Rakowieckiej na południe (kwartał dzisiejszych ulic Rakowiecka – al. Niepodległości Narbutta Puławska). Głównymi zabudowaniami tych dóbr była obszerna willa (zwana pałacykiem) i skupione wokół niej zabudowania gospodarcze a wszystko to otoczone sadem owocowym. Znajdowały się one u zbiegu ówczesnej ul. Nowoaleksandryjskiej (dawna i dzisiejsza ul. Puławska, nazwana wtedy tak ze względu zmiany nazwy „Puławy” właśnie na Nowa Aleksandria) i jednej z większych polnych dróg. Ją właśnie później okoliczni mieszkańcy nazwali prawdopodobnie jego imieniem Jeszcze przed nastaniem nowego, XX wieku, postanowił on rozparcelować grunty na mniejsze działki i przeznaczyć je pod zabudowę. Wiązało się to z wytyczaniem nowych ulic, aby budowane na tych terenach domy mogły otrzymać swoje adresy. W ten sposób – pośrednio – przyczynił się do powstaniach takich dzisiejszych ulic, jak Olszewska, Rejtana, Sandomierska czy też Wiśniowa. Wytyczone ulice polecił wybrukować a kamień do tego potrzebny sprowadzany był aż z Góry Kalwarii. Przywoziła go specjalne kolejka, której tory poprowadzono po parzystej stronie ul. Puławskiej. Z czasem stała się ona świetnym połączeniem z lotniskowym i uzdrowiskowym Wierzbnem oraz z rolniczą osadą Szopy Polskie.

Ciekawostki

Powstała z drogi rolnej wsi Mokotów, prowadziła od traktu Puławskiego do cegielni i glinianek. Pod koniec XIX w. ulica została włączona do przedmieść Warszawy pod nazwą Gołaszewska. Od Puławskiej do Wiśniowej zabudowana niewielkimi domkami. W czasie wojny zabudowa została zniszczona w dużym stopniu.

Stan obecny:

Nr 1: gmach IMMO-LUX. W 1926-7 powstała tu willa wg proj. M. Goldberga. Na jej miejscu powstał nowy budynek dla firmy operującej nieruchomościami.

Nr 2: kamienica Wielopolskich. Powstała wg proj. Zygmunta Plater-Zyberka w 1938.

Nr 3a: kamienica. Napis: Sprawdzono [min] nie ma z 1945, wraz z podpisem rozminowującego AM. SZ.

Nr 5: kamienica Wyporków. Powstała dla właściciela sklepu fotograficznego Skiba i Wyporek, Antoniego Wyporka. Później mieściła się tu także wyświetlarnia rysunków technicznych i projektów architektonicznych.

Nr 6: kamienica. Przed wojną mieszkał tu Leon Berenson (1882-1941) - adwokat, działacz polityczny. Podczas I wojny światowej był członkiem Rady Miejskiej m.st. Warszawy, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości został przeniesiony do służby dyplomatycznej i pracował na placówkach w USA oraz na Ukrainie. Po powrocie do kraju w 1923 roku otworzył własną kancelarię adwokacką, dalej specjalizując się w sprawach politycznych (m.in. podczas procesu brzeskiego). Podczas okupacji hitlerowskiej, z racji na swoje żydowskie pochodzenie, zamieszkał w getcie warszawskim, gdzie zmarł.

Nr 7: kamienica Słodkiej Pani. Powstała w latach 30 wg proj. Zdzisława Mączyńskiego dla Michaliny Czerneckiej, późniejszej żony Jana Wedla. Na fasadzie płaskorzeźba pastuszka.

Nr 9: kamienica Knastera. Powstała prawdopodobnie w latach `20 XX w. a jej właścicielem był Bronisław Knaster (1893-1980) - matematyk, profesor Uniwersytetu Lwowskiego, specjalistą w zakresie topologii (twórcą pseudołuku zwanego też Krzywą Knastera), sekretarz Polskiego Towarzystwa Matematycznego, jeden z założycieli matematycznego czasopisma "Colloquium Mathematicum". Wraz z uczonym mieszkała tu jego żona aktorka Maria Morska wł. Maria Frenkiel (1895-1945), nadworna muza i deklamatorka dzieł skamandrytów, także publicystka i znana w tym okresie feministka. Obydwoje opuścili ten dom we IX 1939 roku i wyjechali do Lwowa. Po wojnie mieszkał tu Bronisław Gajda (ur. 1919) - profesor Politechniki Warszawskiej, specjalista w zakresie kolejnictwa, autor wielu nowatorskich - na ówczesne czasy - rozwiązań technicznych i ok. 150 publikacji naukowych (m.in. "Organizacja transportu kolejowego", "Stacje rozrządowe", "Szybka kolej o dużej wydajności", "Technika ruchu i sygnalizacja", "Technika ruchu kolejowego", "Technologia i automatyzacja pracy stacji", "Zarys techniki ruchu kolejowego", "Zharmonizowany proces technologiczny pracy stacji i bocznicy przemysłowej", "Prowadzenie ruchu pociągów").

Nr 10: rezydencja ambasadora Syrii. Willa przedwojenna.

Nr 11: kamienica. Zapewne przedwojenna. W podwórzu wolno stojąca kapliczka - figura Matki Boskiej w niebieskim płaszczu, ustawiona na cokole.

Nr 11 a: dom mieszkalny. Początkowo jednopiętrowy, a drugie piętro dobudowano w latach 30-tych (Archiwum Państwowe). Dwa kolejne piętra dobudowano w 1954 roku - kilka mieszkań - dla pracowników Instytutu Techniki Budowlanej. Prawdopodobnie sąsiednie budynki też były niższe - na mapach Lindleya (do 1906 roku) istniało ich zaledwie kilka na całej ulicy Narbutta, od Puławskiej do ulicy Wiśniowej. Można zajrzeć na mapy Lindleya w internecie - na stronie Archiwum Państwowego -

filia w Milanówku. Tam widać historię wielu budynków - w tym i obecnie istniejących - zmodernizowanych i rozbudowanych później, a nie wyburzonych w latach 1939-45 oraz nazwy ulic i ich przebieg (po rosyjsku napisane, ale tak samo nazywane wcześniej po polsku w tłumaczeniu dosłownym). Dziękujemy urni za nadesłany tekst.

Nr 14: Szkoła Podstawowa nr 85 im. Benito Juareza. Budynek powstał w 1925-7 wg proj. Witolda Matuszewskiego, przeniosła się do niego szkoła z Włodarzewskiej, która działała tam od 1919. W czasie okupacji nauczyciele prowadzili tajne lekcje w willi Jadwigi Smosarskiej (Naruszewicza 15). Już w 1945 szkoła rozpoczęła lekcje, razem z remontem. W 1948 otrzymała swego patrona. Szkołę wielokrotnie odwiedzają delegacje z Meksyku, z prezydentem włącznie.

Nr 18: willa Hiszpańskich. Powstała w 1921 dla rodziny słynnych szewców Hiszpańskich.

Nr 20: kamienica Szpilfogiela i Kinmana. Powstała w 1937-8 wg proj. Lucjana Krongolda.

Nr 21: willa Marii Wiesenberg-Markiewiczowej. Powstała w 1925-6, jednak już w 1927 kupiła ją Teresa z hr. Wodzickich księżna Lubomirska. W czasie wojny willa ucierpiała w pożarze w 1944, ale została odbudowana bez żadnych zewnętrznych zmian przez zakonników z Domu Zakonnego Ojców Jezuitów im. św. Józefa. Przerobiono jedynie pokoje tak, aby mogła mieścić się tukaplica i 18 innych pomieszczeń. Po wojnie mieszkał tu prymas Polski August Hlond (do 1948). W 1952 synowie Teresy Lubomirskiej, Andrzej, Henryk i Sebastian scedowali budynek na rzecz zakonu. Obecnie mieści się tu dom parafialny św. Szczepana. W blendach płaskorzeźby Satyr i Nimfa spleceni w pocałunku, a po drugiej stronie Nimfa zaledwie zaleca się do Satyra.

Figura Matki Boskiej. Wystawiona w 1954 na pamiątkę 100. rocznicy ogłoszenia Roku Maryjnego.

Nr 22: kamienica Broniewskiego. Powstała w 1937-8 wg proj. Antoniego Jawornickiego dla Kazimierza Broniewskiego. Kamienica ma intrygującą falującą elewację. Podczas okupacji hitlerowskiej została spalona. Właściciel przeżył wojnę, po wojnie zobaczył stan zniszczeń i nie zajmował się budynkiem. Przeznaczono go zatem dla pracowników Biura Odbudowy Stolicy. Jej lokatorem był Wojciech Zamecznik (13 I 1923 - 12 V 1967) - grafik, architekt. Początkowo był grafikiem-projektantem w Wydziale Propagandy BOS, później zaś redaktorem graficznym "Przeglądu Kulturalnego", "Fotografii" i "Architektury". Przez kilka lat prowadził wykłady w Pracowni Fotografii Akademii Sztuk Pięknych, w swym dorobku artystycznym miał ponad 200 plakatów, okładki płyt, również liczne dekoracje teatralne. W 1945 roku był jednym z tworców pierwszej powojennej wystawy Muzeum Narodowego "Warszawa Oskarża".

Nr 25a\27: kamienica Jana Wędrychowskiego. Nie jest to zwykły budynek, chociażby dlatego, że ma dwa adresy. W rzeczywistości jest to zespół kamienic i domów wchodząca w skład Kolonii Mokotów 1.2.3. przedsiębiorcy Aleksandra Gut-Gutowskiego, którą to parcelę nabył w 1922 Jan Wędrychowski, a w 1941 dokupili udziały Jan Grabowski (który prowadził w podwórzu fabrykę czekolady) i Jerzy Leskiewicz. W głębi posesji (niestety brama zamknięta na głucho) są jeszcze dwa skrzydła, oficyny mają wygląd pałacykowaty. W tych tylnych zabudowaniach działała perfumeria Divers. Całość powstawała etapami, w 1923-4 część najdalej od ulicy, resztę dokończono do 1934. W 1938 dobudowano jeszcze dwa piętra. W 1944 część zabudowań spłonęła, ale zaraz po wojnie odbudowano cały zespół, redukując tylko jego wysokość.

Nr 29: Lecznica MAG.

Nr 3?: Basy. Powstała jako Szkoła Rękodzielnicza w 1925 wg proj. M. Kontkiewicza. W czasie II wojny krwawe walki o budynek toczyła „Baszta”.

Nr 30: w tym domu mieszkał Lechosław Zenon Janowicz (1927-1984) - dziennikarz, żołnierz AK "Grot II", organizator i wieloletni szef Warszawskiego Programu Lokalnego.

Nr 31: LXVIII Liceum Ogólnokształcące im. Tytusa Chałubińskiego. Szkoła powstała w 1991. Początkowo mieściła się przy Rakowieckiej 23. W 2005-6 szkoła tymczasowo działała na 3-cim piętrze przy Kazimierzowskiej 60. Od 2006 szkoła mieści się tu, w budynku po SP.

Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych nr 28.

Nr 37: kamienica. Od 1923 roku jednym z jej lokatorów był Aleksander Kazimierz Patkowski (1890-1942) - społecznik, podróżnik, pedagog, bibliotekarz, "ojciec regionalizmu polskiego",

zamordowany przez hitlerowców w Oświęcimiu.

Nr 40: kamienica. Mieszkała tu Nadzieja księżna Drucka (1898-1986) - pisarka, tłumaczka, działaczka społeczna. Była autorką biograficznych powieści, m.in. o W. A. Mozarcie ("Droga do sławy"), M. Zaruskim ("Kurs na słońce") czy J. Vernie ("Czarodziej z Nantes"). Opracowała jeden z pierwszych przewodników po Finlandii oraz monografię "Szkoła w podziemiu. Z dziejów polskiego tajnego nauczania w latach okupacji hitlerowskiej", dokonała licznych przekładów z literatury rosyjskiej (m.in. I. Gonczarowa czy K. Paustowskiego).

Nr 42: kamienica. W podwórzu na murze duża oszklona kapliczka z figurą Matki Boskiej w niebieskim płaszczu oraz flagami powstańczymi.

Nr 50a: Kino Iluzjon. Powstało pod nazwą Kino Stolica w 1955 wg proj. Mieczysława Pipreka. Samo Kino Iluzjon zaczęło działalność w al. Szucha, potem w kinie Polonia, na Wspólnej w sali pod kopułą kina Śląsk, aż wreszcie w 1996 w dzisiejszym miejscu.

Skwer im. Słonimskiego. Skwer wokół kina o wielkości 1,10 ha. Na skwerze nowoczesny plac zabaw. Wytyczono ów plac na gruntach Georga Narbuta na przełomie XIX i XX w. jako centralny plac Mokotowa. Na placu rosną od zawsze rajskie jabłonie.

Nr 52: kamienica. Powstała w 1927 roku, wówczas też została dobudowana do niej oficyna. Całość została mocno zniszczona podczas Powstania Warszawskiego, po wojnie odbudowana. Na podwórzu, przy ścianie sąsiedniego budynku, kapliczka w formie stołu ołtarzowego z figurą wzorowaną na Matce Boskiej Kodeńskiej, całość projektu architekta Zygmunta Świącickiego. Powstała w 1948 roku na miejscu wzniesionej tu w VIII 1944 roku (obie daty umieszczone).

Nr 65\71: Gimnazjum nr 2 im. Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari. Powstała w 1999 w budynku SP 37. Uczęszcza tu ok. 450 uczniów.

Przedszkole nr 69.

Nr 82: Kolonia spółdzielni mieszkaniowej MSW Szare Domy. Powstała w 1928-9 wg proj. Jana Stefanowicza. Są to 2 zespoły bloków. W latach 90 XX w. nadbudowano je. We wspólnym podwórzu z kamienicami Fałata 2, Fałata 4, Łowicka 51 oraz Łowicka 53 wolno stojąca kapliczka z figurą Matki Boskiej. Zaprojektowała ją znana rzeźbiarka Zofia Trzcińska-Kamińska (informacja na tabliczce) prawdopodobnie w 1943 roku (na drugiej tabliczce data 19 X 1943).

Nr 84: Politechnika Warszawska Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych. W 1947 założono tu Wieczorową Szkołę Inżynierską, przygotowującą kadre techniczną. Później szkołę wcielono do PW.

Data nadania nazwy: 1916.04.01
